

Jelena Badovinac
Filozofski fakultet, Novi Sad
Odsek za romanistiku,
Lektorat za italijanski jezik
jelena.badovinac@ff.uns.ac.rs

UDK 811.131.1:378(497.113 Novi Sad)“2020”:004
Originalni naučni rad

Nebojša Vlaškalić
Filozofski fakultet, Novi Sad
Odsek za romanistiku,
Lektorat za italijanski jezik
nebojsa.vlaskalic@ff.uns.ac.rs

NASTAVA ITALIJANSKOG KAO IZBORNOG JEZIKA NA OSNOVNIM AKADEMSKIM STUDIJAMA PUTEM DIGITALNE PLATFORME ZUM (ZOOM) I DRUGIH OBLIKA KOMUNIKACIJE NA DALJINU

Upotreba savremenih digitalnih tehnologija i alata u didaktičke svrhe postala je nezaobilazni dopunski element u konvencionalnoj nastavi, kao i u učenju stranih jezika. S obzirom na to da predmet ovog rada čini nastava italijanskog kao izbornog jezika preko digitalne platforme *Zum (Zoom)* u kombinaciji sa drugim oblicima komunikacije na daljinu, prikazaćemo kako smo objedinjene elemente iz tradicionalne metode i komunikativnog pristupa, koje inače koristimo u nastavi, prilagodili kontinuiranoj nastavi na daljinu putem navedene platforme za vreme vanredne situacije uvedene zbog koronavirusa. U teorijskom okviru ovog rada bavićemo se primenom digitalnih tehnologija u nastavi stranih jezika, te različitim aspektima održavanja nastave na daljinu kroz sinhrono i asinhrono učenje. Praktičan okvir ovog rada predstavlja istraživanje koje smo sprovedi na uzorku studenata italijanskog jezika kao izbornog predmeta (nivo A1) na osnovnim studijama na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu, kako bismo ispitali korisnost, te sagledali mogućnost upotrebe ove ili neke druge digitalne platforme u redovnoj nastavi italijanskog kao stranog jezika. Osnovni cilj je da se učenje i usvajanje jezika unapredi u duhu digitalnog doba, te prilagodi potrebama studenata.

Ključne reči: nastava stranog jezika, italijanski kao strani jezik na osnovnim akademskim studijama, učenje na daljinu, upotreba platforme *Zum (Zoom)* u nastavi jezika, sinhrono i asinhrono učenje, pandemija koronavirusa.

1. Uvod

Budući da živimo u vremenu u kojem su naglašene međukulturalne veze u mnogobrojnim aspektima ljudskog delovanja (razmena znanja, dobara, ideja),

znanje stranih jezika još je dragocenije i uveliko olakšava svaki vid komunikacije. Dijahronijski gledano, mogu se uočiti različiti pristupi i metode u učenju stranih jezika uslovljeni raznim faktorima, među kojima je, u ovom kontekstu, važno istaći i razvoj tehnologije koji je imao izrazito snažan uticaj na nastavu stranih jezika. Kaplan i Hajnlajn smatraju da se pojavom štampanog materijala već može govoriti o učenju na daljinu u širem smislu – ovaj vid učenja proširuje se vekovima kasnije na učenje preko televizije, a svoj vrhunac dostiže krajem prošlog veka pojavom interneta (Kaplan & Haenlein, 2016: 442). U poslednjih nekoliko decenija, primena modernih tehnologija i multimedijalnih sadržaja sve je učestalija u procesu nastave stranih jezika na daljinu (Gonzalez-Vera, 2016: 52), a internet postaje prava riznica brojnih korisnih sadržaja, informacija, te didaktičkog materijala za učenje stranog jezika.

Nakon što je sredinom marta 2020. godine proglašeno vanredno stanje u Republici Srbiji zbog pandemije koronavirusa¹, rad u svim obrazovnim institucijama počinje da se odvija na daljinu. Naša namera je bila da organizujemo kvalitetnu digitalnu nastavu koja će omogućiti sticanje svih neophodnih veština pri usvajanju italijanskog kao stranog jezika. U ovom radu ćemo prikazati naše istraživanje svih mogućnosti koje ovaj vid nastave stranog jezika pruža.

U teorijskom okviru rada bavićemo se primenom digitalnih tehnologija u nastavi stranih jezika, te različitim aspektima održavanja nastave na daljinu. Prvi deo rada zamišljen je kao kratki pregled procesa nastave italijanskog jezika na daljinu, analiza prednosti i mana sinhronog i asinhronog učenja. U drugom delu teorijskog okvira rada prikazaćemo na koji način smo organizovali nastavu na daljinu u vreme trajanja vanrednog stanja u našoj zemlji i predstaviti digitalnu platformu koju smo koristili za realizaciju nastavnog procesa. Praktičan okvir ovog rada predstavlja istraživanje koje smo sprovedi na uzorku od 67 studenata italijanskog jezika kao izbornog predmeta (nivo A1) na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu.

---

¹ Vanredno stanje u Republici Srbiji zbog pandemije koronavirusa uvedeno je 15. marta, a ukinuto 6. maja 2020. godine. Tokom stroge izolacije, ali i po ukidanju vanrednog stanja, celokupno školstvo u Republici Srbiji, uključujući i univerzitete, bilo je usmereno na onlajn nastavu zbog poštovanja epidemioloških mera i zabrane okupljanja.

2. Učenje stranog jezika na daljinu – asinhrona i sinhrona nastava

Komunikativni pristup u nastavi stranih jezika ima za cilj razvijanje komunikativne kompetencije – sposobnosti da se delotvorno komunicira na određenom stranom jeziku, uz adekvatnu primenu naučenih gramatičkih i leksičkih jedinica. Jezički materijal koji se koristi za učenje stranog jezika može se asimilovati različitim aktivnostima koje uključuju razumevanje i komunikativne vežbe. Prateći razvoj informaciono-komunikacionih tehnologija, nastavnik vrlo često, pored udžbenika i obaveznog didaktičnog materijala, pronalazi dopunski didaktički materijal u digitalnom obliku (audio- i video-materijal, jezičke zanimljivosti, materijal za obnavljanje gradiva, JuTjub (YouTube) linkovi, ppt prezentacije (PowerPoint), itd.), koji najčešće prosleđuje studentima putem imejla.

Elektronska komunikacija već decenijama predstavlja ustaljeni način komuniciranja koji se koristi za obaveštavanje, razmenu informacija i didaktičkog materijala između nastavnika i studenata. Ovaj vid komunikacije smatramo vrlo korisnim i praktičnim u nastavi stranih jezika, naročito kada je potrebno podsticati studente na dopunski rad. Kako bismo opisali kontekst istraživanja, važno je napomenuti da italijanski jezik kao izborni predmet tokom dve godine studiranja mogu da biraju studenti svih – filoloških i nefiloloških – studijskih grupa na osnovnim akademskim studijama na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Nakon prve godine učenja italijanskog jezika studenti stižu jezičke kompetencije na početnom A1 nivou, a nakon druge godine učenja italijanskog jezika dostižu ciljani nivo A2. Nastava se odvija dva puta nedeljno (2 + 2 časa), tokom četiri semestra. Komunikacija na relaciji nastavnik-student izvan učionice dodatno je ubrzana i olakšana sve češćom upotrebom brojnih aplikacija koje omogućavaju instant slanje poruka (Viber, WhatsApp, Facebook Messenger, Skype, Signal, Telegram, itd).

U skladu sa potrebama novih generacija koje odrastaju u digitalnom okruženju, proces učenja se znatno modifikovao, te se javljaju sasvim novi oblici nastave – tako Ristić i Mandić izdvajaju učenje isključivo na daljinu², uz upotrebu savremene telekomunikacione tehnologije i odgovarajućih softvera. Ovakav vid nastave postao je deo sistema obrazovanja, pa mnogi svetski univerziteti pružaju mogućnost razmene ideja i znanja putem savremenih IK tehnologija (Ristić & Mandić, 2018: 38), ali i praćenje celokupnog toka studija na daljinu. Tako se

---

² Pored ovakvog vida nastave, treba pomenuti i mešoviti vid nastave (*blended learning*), koji kombinuje konvencionalnu sa nastavom na daljinu.

mladima nudi mogućnost studiranja od kuće, dok zaposlena lica koja žele da unaprede svoja znanja mogu lakše da se usavrše ili prekvalifikuju.

Učenje na daljinu moglo bi se definisati kao „bilo koji vid obrazovanja namenjen studentima koji su prostorno odvojeni (to jest, koji fizički nisu prisutni na istom mestu)”³ (Kaplan & Haenlein, 2016: 443). Kako konstatuju pomenuti autori, proces učenja u kom studenti ne prate nastavu simultano definiše se kao *asinhrono učenje na daljinu*, dok se *sinhronim učenjem na daljinu* smatra učenje koje se odvija u realnom vremenu. Dakle, sinhrono učenje stranog jezika može da se odvija putem video-konferencija i webinar prezentacija uživo, virtuelnih učionica ili slanjem instant poruka. Na osnovu našeg iskustva tokom onlajn nastave za vreme pandemije koronavirusa, uočili smo određene prednosti i mane sinhronog učenja italijanskog kao izbornog stranog jezika na daljinu, koje u daljem tekstu predstavljamo tabelarno⁴.

PREDNOSTI	MANE
<ul style="list-style-type: none"> ● visok stepen interakcije između nastavnika i studenta; ● dobijanje povratne informacije na licu mesta; ● neposredniji odnos sa nastavnikom; ● mogućnost praćenja nastave sa bilo kog mesta.	<ul style="list-style-type: none"> ● strogo definisani termini održavanja nastave; ● ograničen broj studenata; ● neophodnost posedovanja adekvatne tehničke opreme i smetnje u konekciji; ● osećaj neprijatnosti zbog različitih faktora (ometanje od strane članova porodice u procesu praćenja nastave, raznolikost uslova u kojima studenti žive, itd.).

Tabela 1. Prednosti i mane sinhronog učenja italijanskog jezika na daljinu

³ “we define distance learning as any form of providing education to students who are separated by distance (i.e., who are not physically present in the same space.)” (Svi prevodi citiranih italijanskih i engleskih izvora u ovom radu su autorovi).

⁴ Pri kreiranju tabela uzeli smo u obzir nekoliko kriterijuma, među kojima izdvajamo interakciju između studenata i nastavnika, uslove u kojima se odvijalo sinhrono i asinhrono učenje na daljinu, itd.

Kod asinhronog učenja stranog jezika prethodno pripremljeni materijal (video- i audio-zapis, webinar, prezentacija, skripta) šalje se studentima putem imejla, bloga ili preko društvenih mreža. Rad sa studentima tokom pandemije omogućio nam je da steknemo uvid u određene prednosti i mane asinhronog učenja italijanskog jezika na daljinu, koje predstavljamo u Tabeli 2.

PREDNOSTI	MANE
<ul style="list-style-type: none"> ● fleksibilnost u odabiru vremena u kom će studenti pratiti nastavu; ● neograničen broj studenata; ● mogućnost učenja sopstvenim tempom. 	<ul style="list-style-type: none"> ● nemogućnost direktne verbalne komunikacije sa nastavnikom i drugim kolegama; ● čekanje na dobijanje povratne informacije od nastavnika; ● (povremeni) osećaj nesigurnosti pri učenju.

Tabela 2. *Prednosti i mane asinhronog učenja italijanskog jezika na daljinu*

Pored kontinuiranog izvođenja i praćenja nastave stranog jezika kod oba vida učenja na daljinu, važno je istaći da je komunikacija između nastavnika i studenata od ključnog značaja. Pošto više podseća na konvencionalnu nastavu stranog jezika u učionici, zbog direktnog kontakta između nastavnika i studenata, sinhrono učenje na daljinu olakšava ostvarivanje interakcije. Sa druge strane, kod asinhronog učenja na daljinu neophodno je podsticanje studenata na saradnju kroz izradu različitih grupnih i pojedinačnih zadataka. Cilj nastavnika treba da bude kvalitetna nastava koja će se zasnivati na detaljnom planiranju, što će studentima omogućiti bolje razumevanje nastavnih sadržaja.

Imajući u vidu heterogenost jezičkih i vanjezičkih predznanja studenata, kao i njihove individualne stilove učenja, potrebe, ciljeve i motivaciju, nastava mora biti diferencirana (Đorović, 2014: 265). Prilikom održavanja nastave na daljinu nastavnik treba da ima na umu da studenti neujednačeno savladavaju gradivo, te je važno da koristi različite didaktičke pristupe i strategije kako bi svakom studentu pojedinačno olakšao učenje. Tokom sticanja određenih novih kompetencija i ostvarivanja željenih rezultata, student mora biti svestan svoje uloge i velike odgovornosti koju ima u samom procesu učenja na daljinu. Kod ovakvog učenja stranog jezika neophodno je da student pokaže visok stepen samostalnosti, koja, prema rečima Bramertsa, podrazumeva razvijanje sposobnosti odlučivanja šta tačno učiti i kada učiti (Blatešić & Guglielmi 2010: 83). Litl i Šank smatraju da su samostalni oni studenti „koji jasno prihvataju odgovornost za učenje, koji

preuzimaju inicijativu kad je u pitanju učenje i koji učestvuju u procesu praćenja i ocenjivanja stepena naučenog”⁵ (Gonzalez-Vera, 2016: 53). Mogli bismo dodati da samostalnog studenta, pored vešte organizacije vremena, odlikuje i kontinuitet u učenju.

U celokupnom procesu nastave na daljinu nastavnik studentima može da olakša učenje tako što će u nastavi primenjivati, kao osnovne, upravo one sposobnosti za usvajanje gradiva koje student stiže u neformalnom kontekstu (Capaldo & Rondanini, 2018: 406). Dakle, nastavnik treba da prepozna kao izuzetno značajna studentova digitalna znanja i da koristi alate poznate studentu, kako bi omogućio jednostavnu razmenu raznovrsnog didaktičkog materijala u cilju savladavanja svih jezičkih veština (govor, slušanje, čitanje i pisanje).

3. Organizacija nastave u vreme pandemije koronavirusa – prelazak sa tradicionalne nastave na nastavu na daljinu

Planiranje, ishod nastave i uspeh učenika u velikoj meri zavise od veštine, spremnosti i želje nastavnika da primeni i prenese svoja znanja, pri čemu je i od izuzetne važnosti da bude i adekvatno obučen za nastavu (Vučo, 2009: 17), ali i vešt u motivisanju studenata da savladaju novo gradivo i utvrde stečena znanja. U novonastalim okolnostima uzrokovanim pojavom koronavirusa sa proglašenjem vanrednog stanja u Republici Srbiji, kontinuirani tok organizacije i održavanja nastave u učionici bio je narušen. Našavši se pred velikim izazovom, dok su nepovoljne zdravstvene prilike na globalnom nivou potencijalno ugrožavale zdravlje i život svakog pojedinca, nastavnik je imao zadatak da osmisli najbolje rešenje kako da nastavi sa podučavanjem u novim okolnostima, isprati ranije utvrđeni plan i program i motiviše što veći broj studenata da prihvate novi oblik učenja jezika i da u njemu učestvuju. Govoreći o eventualnim poteškoćama u procesu obrazovanja na daljinu, Rekalkato (2020) ističe da:

„Podučavanje ispred ekrana ne znači da treba da se povučemo pred potrebom da se prilagodimo nedaćama stvarnosti kada svedočimo činjenici da se obrazovanje

---

⁵„Autonomous learners are those who explicitly accept responsibility for their own learning (Little, 1991) and who show initiative regarding learning, and participate in monitoring progress and evaluation the extent to which learning is achieved (Schunk, 2005).”

ne odvija nikad pod garancijom ideala, već uvek ide u suprotnom smeru, sa onim što imamo na raspolaganju, a ne sa onim što bi trebalo da imamo, a nemamo.”⁶

Polazeći od činjenice da je kod učenja stranog jezika kontinuitet u radu jedan od značajnih faktora, nastavu na daljinu smo odmah organizovali sinhrono i asinhrono, a kako je vanredno stanje potrajalo gotovo do kraja drugog semestra akademske 2019/20. godine, sproveli smo i onlajn proveru znanja o čemu će biti reči u nastavku rada.

3.1. Asinhrona nastava u vreme pandemije

Vanredno stanje je počelo polovinom drugog semestra, pa je od izuzetne važnosti bilo što pre osmisliti modalitet nastave na daljinu koji će omogućiti kontinuitet u radu sa studentima. Asinhroni vid nastave primenjivali smo koristeći elektronsku poštu kao glavni digitalni alat. Kako bismo olakšali i ubrzali komunikaciju, napravili smo mejling liste na osnovu grupa u okviru kojih su studenti pratili kurs italijanskog kao stranog jezika na početnom nivou (A1.2). U kombinaciji sa tradicionalnom metodom, tokom redovne nastave koristili smo udžbenik komunikativnog pristupa *Nuovo Espresso I*⁷, namenjen studentima italijanskog kao stranog jezika na početnom A1 nivou. S obzirom na činjenicu da nismo uspjeli da završimo u celosti predviđeni program za vreme redovne nastave u učionici, najpre smo sastavili prvi Vodič za nedovršenu nastavnu jedinicu. Ovaj Vodič, koji objedinjuje detaljna objašnjenja gramatičkih i leksičkih jedinica, poslali smo studentima zajedno sa propratnim audio-materijalom putem pomenutih mejling lista, uz obaveštenje o novom načinu rada. Studenti su dobili zadatak da u određenom vremenskom periodu samostalno pređu gradivo (precizno objašnjeno u pomenutom Vodiču) i urade sve vežbe na kraju udžbenika, čija rešenja smo im naknadno dostavljali. Asinhrona nastava na daljinu imala je isti tok do kraja letnjeg semestra, te smo za studente pripremili vodiče za preostale nastavne jedinice, koje je trebalo samostalno da prouče, a potom pripreme eventualna pitanja za časove u okviru sinhrono nastave.

---

⁶ „Insegnare davanti ad uno schermo significa non indietreggiare di fronte alla necessità di trovare un nuovo adattamento imposto dalle avversità del reale testimoniando che la formazione non avviene mai sotto la garanzia dell’ideale, ma sempre controvento, con quello che c’è e non con quello che dovrebbe essere e non c’è.”

⁷ Ziglio, L. & Rizzo, G. (2014). *Nuovo Espresso I*. Firenze: Alma Edizioni.

Pored Vodiča, studentima smo imejlom dostavljali i mnogobrojne dodatne gramatičke vežbe, te vannastavne sadržaje (multimedijalni materijal). Kako bismo proverili u kojoj meri su savladali veštinu pisanja, studenti su bili u obavezi da napišu četiri sastava na teme koje svaka nastavna jedinica ponaosob obrađuje⁸. Na osnovu izrađenih sastava mogli smo da vidimo koje su gramatičke celine studenti savladali, koje su greške najčešće pravili i koje nastavne jedinice treba dodatno pojasniti. Elektronska pošta se i za ovu vrstu zadataka pokazala kao koristan instrument. Studenti su, uz preciznu analizu, dobijali na uvid načinjene greške i moguća rešenja.

3.2. Sinhrona nastava u vreme pandemije

U skladu sa mogućnostima, kako nastavnika tako i studenata, sinhronu nastavu italijanskog kao izbornog jezika realizovali smo preko digitalne platforme *Zum*. Pored komunikacije putem imejla i mnogobrojnih aplikacija za instant slanje poruka, o kojima smo već govorili, najčešće korišćeni alati za sinhrono (ali i asinhrono) učenje stranih jezika jesu platforma *Mudl (Moodle)*, te aplikacije *Skajp (Skype)*, *Gugl učionica (Google Classroom)*, *Zum*, kao i mnoge druge. Namenjena održavanju video-konferencijskih poziva, predavanja, sastanaka i vebinara, platforma *Zum*⁹ može se koristiti na desktop i laptop računaru, tabletu, te putem pametnih mobilnih telefona. Pored pristupačnosti na različitim uređajima i jednostavnosti u korišćenju, ova besplatna¹⁰ platforma nudi mnogobrojne opcije korisne za održavanje sinhrono nastave.

Onlajn nastavu sprovodili smo dva puta nedeljno (2 + 2 časa) preko digitalne platforme *Zum* za svaku od tri grupe¹¹ u koje su studenti italijanskog

---

⁸ S ciljem da usvoje novi vokabular, te nauče nove gramatičke jedinice predviđene nastavnim programom za italijanski kao strani jezik na A1.2 nivou, studenti su imali zadatak da napišu sastave na sledeće teme: *La mia città* – Moj grad, *Saluti da...* – Pozdravi iz..., *Quali sono le tue abitudini alimentari?* – Koje su tvoje prehrambene navike?, *La mia settimana* – Moja sedmica.

⁹ Platforma *Zum* je u vlasništvu američke kompanije *Zoom Video Communications, Inc.* koja je osnovana u aprilu 2011. godine u San Hozeu, u Kaliforniji.

¹⁰ *Zum* aplikacija nudi tri paketa – osnovni, profesionalni i biznis – od kojih je samo prvi besplatan za sve učesnike, uz ograničeno trajanje sastanka na 40 minuta.

¹¹ Zbog mnogobrojnosti studenata na početnom nivou učenja italijanskog kao izbornog stranog jezika tokom akademske 2019/20. godine (ukupno 113 studenata), formirane su tri grupe – A grupa (37 studenata), B grupa (39 studenata) i C grupa (37 studenata).

jezika po izboru (nivo A1.2) bili podeljeni. Video sastancima preko *Zum* platforme studenti su pristupali putem linka koji smo im slali neposredno pre samog časa. Budući da smo u asinhronoj nastavi već koristili mejling liste, one su nam dodatno olakšavale slanje pozivnih imejlova za onlajn predavanja – zahvaljujući jednom kliku na link, studenti su automatski mogli da pristupe sastanku¹². Pored usmene interakcije, platforma *Zum* nudi i upotrebu tzv. *bele table* (*whiteboard*) na kojoj smo direktno davali objašnjenja u pisanoj formi, pre svega u slučajevima kada je trebalo naglasiti ortografska pravila. Za neka kraća objašnjenja koristili smo čet (*chat*), dok nam je opcija za deljenje ekrana (*share screen*) omogućavala da u realnom vremenu zajedno radimo vežbe iz gramatičkih celina koje je trebalo dodatno pojasniti. Tokom onlajn časova cilj nam je bio da odgovorimo na sva potencijalna pitanja i razjasnimo nedoumice koje su studenti imali tokom samostalnog prelaska gradiva u svakoj novoj lekciji.

Zahvaljujući ovom vidu interakcije uživo, komunikacija sa studentima nam je bila dragocena smernica za proces pripreme svakog narednog časa tokom sinhrono nastave, kao i kolokvijuma koji smo organizovali na daljinu.

3.3. Procena znanja na daljinu

Za procenu znanja i efikasnosti učenja na daljinu danas se koriste sistemi za upravljanje kursevima jezika preko kojih je moguće elektronski izvršiti proveru jezičkih veština. U najvećem broju slučajeva potrebno je da ih obezbedi obrazovna ustanova u okviru koje se jezik uči, ali npr. *Mudl* je jedan od retkih sistema koji nudi besplatnu upotrebu u te svrhe (Liden & Siderenko, 2008: 109–110).

Budući da smo već koristili platformu *Zum*, a usled nedostatka vremena za prelazak na novu platformu, opredelili smo se da proveru znanja na daljinu obavimo imejlom. Naime, odredili smo tačan datum i termin za proveru znanja, pa smo test putem mejling lista dostavili studentima. Studenti su na raspolaganju imali 100 minuta za rešavanje testa koji je obuhvatio morfosintaksičke i leksičke strukture u obrađenim nastavnim jedinicama (pored vežbe razumevanja pročitanoog teksta, na testu smo objedinili zadatke dopunjavanja, zadatke transformacije i zadatke višestrukog izbora). Za vreme trajanja kolokvijuma studenti su bili obavezni da se priključe na platformu

---

¹² Ukoliko učesnik sastanka nema instaliranu platformu *Zum*, pre sastanka će biti neophodno da istu preuzme i instalira. Moguće je kreirati i lični nalog korišćenjem imejl adrese.

Zum – kako bi imali mogućnost da se obrate nastavniku u slučaju eventualnih nejasnoća.

Odlučili smo se za ovakav vid testiranja uprkos mogućnosti da jedan deo studenata ne pristupi izradi testa potpuno samostalno i da neki od ostvarenih rezultata ne budu verodostojni. Sa ovim fenomenom se mnogi nastavnici danas susreću, bez obzira na to o kojoj vrsti testiranja je reč – tradicionalno u učionici, onlajn u učionici ili na daljinu – te se rade brojne studije na temu prepisivanja na testu i sredstvima pomoću kojih bi bilo moguće rešiti ovaj problem (Bavarit, Basuhail, Fatuh & Gamalel-Din, 2017: 176). Imajući u vidu da je vrlo verovatno da su se tokom ovog testiranja dogodile izvesne neregularnosti, dobijene rezultate smo oprezno tumačili. Veći značaj dali smo znanju koje je prikazano na ispitu održanom u učionici, kao i znanju pokazanom u direktnim susretima preko platforme *Zum*.

4. Metodologija istraživanja

Kako bismo dobili povratnu informaciju i stekli jasniju sliku o stavovima studenata o novom načinu rada, sprovedi smo istraživanje putem ankete među studentima koji su nastavu italijanskog kao stranog jezika pratili na daljinu (sinhrono i asinhrono), u periodu od marta do juna 2020. godine. Cilj nam je bio da sagledamo različite aspekte nastavnog procesa (naročito studentsku produktivnost i motivaciju) i nastavničkih kompetencija u podučavanju stranog jezika u okolnostima u kojima su moderne tehnologije postale jedina veza između nastavnika i studenata. U nameri da utvrdimo kakvi su stavovi studenata prema novom vidu nastave i njihova iskustva u savladavanju gradiva na daljinu, pripremili smo anketu sa nizom precizno osmišljenih pitanja¹³, koja bismo po strukturi mogli da podelimo na tri vrste: pitanja otvorenog tipa – ispitanik samostalno daje odgovor; pitanja zatvorenog tipa – ispitanik bira jedan ili više ponuđenih odgovora; te pitanja kombinovanog tipa – ispitanik može da bira jedan ili više ponuđenih odgovora, ali ima i mogućnost da doda svoj odgovor u slučaju da ponuđeni odgovori nisu u skladu sa njegovim stavovima (Salant & Dillman, 1994: 79–83). U uvodnom delu ankete postavili smo opšta pitanja kako bismo lakše sagledali strukturu ispitanika, nakon čega slede pitanja u vezi sa razumevanjem didaktičkog materijala, kvalitetom nastave preko platforme *Zum*, ali i kvalitetom komunikacije sa nastavnikom. Studenti su anketu popunjavali anonimno kako bi njihovo pravo na zaštitu privatnosti bilo sačuvano.

---

¹³Anketa koja je data studentima u okviru istraživanja nalazi se u prilogu na kraju rada.

5. Analiza ankete

U anketiranju je učestvovalo 67 studenata prve godine učenja italijanskog kao izbornog stranog jezika – 85% ženskog pola, a 15% muškog pola. Budući da studenti filoloških i nefiloloških studijskih grupa¹⁴ Filozofskog fakulteta u Novom Sadu mogu da uče jezik po izboru počev od prve ili treće godine osnovnih akademskih studija (u zavisnosti od strukture studijskog programa), starosna dob učesnika u istraživanju je heterogena. Većina ispitanika (81%) upisala je osnovne studije tokom akademske 2019/20. godine, dok je njih 12% upisalo Filozofski fakultet tokom akademske 2017/18. godine, a ostatak ranije. Podatak da 73% anketiranih nije imalo predznanja iz italijanskog jezika značajan je za dodatno razumevanje eventualnih poteškoća u procesu učenja ovog jezika na daljinu¹⁵.

Za ovo istraživanje je od izuzetne važnosti bilo utvrditi u kojoj meri su vanredne okolnosti uticale na pohađanje nastave za vreme vanrednog stanja tokom pandemije koronavirusa. Pre uvođenja vanrednog stanja čak 73% anketiranih redovno je pratilo nastavu u zgradi Fakulteta, dok se njih 22% izjasnilo da je uglavnom pohađalo regularnu nastavu. Dobili smo znatno drugačije rezultate kada je reč o nastavi na daljinu tokom vanrednog stanja – 31% studenata bilo je redovno, 36% studenata izjasnilo se da je uglavnom pratilo onlajn časove, a njih 33% uopšte nije pratilo digitalnu nastavu. Vrlo je izvesno da bi mogućnost postepenog uvođenja nastave na daljinu otklonila eventualne negativne stavove prema novom pristupu u učenju stranog jezika, a isto tako bi veći broj studenata lakše obezbedio tehničke uslove za učestvovanje u časovima preko *Zum* platforme. Na pitanje „U kojoj meri su okolnosti u kojima se odvijala onlajn nastava imale uticaja na vaše savladavanje gradiva?“ – 21% ispitanih odgovorilo je da su vanredne okolnosti u potpunosti uticale na proces učenja, dok je 58% ispitanih reklo da su date okolnosti delimično imale uticaja na savladavanje gradiva.

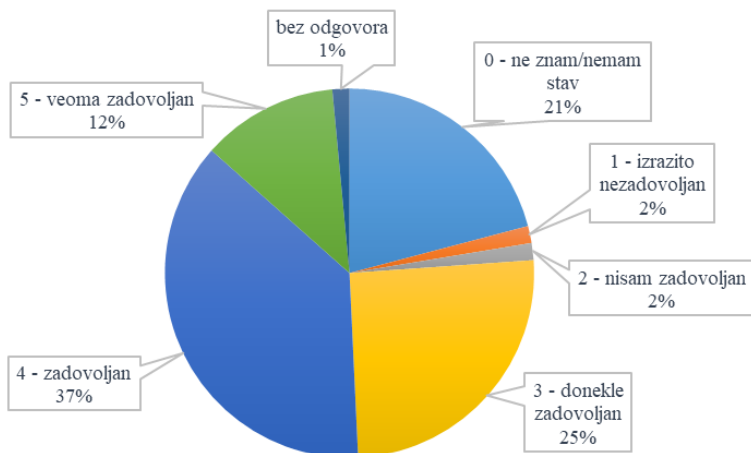
¹⁴Anketiranje je obuhvatilo mišljenja 67 studenata sledećih studijskih grupa Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu: Žurnalistika (16 ispitanika), Anglistika (14 ispitanika), Sociologija (5), Germanistika (5), Psihologija (3), Hungarologija (3), Srpska književnost i jezik (3), Istorija (2), Socijalni rad (2), Slavistika (2), Srpska filologija u kontaktu sa mađarskom/slovačkom filologijom (2), Pedagogija (2), Srpski jezik i književnost (1), Komparativna književnost (1), Filozofija (2), Bez odgovora (4).

¹⁵ O uticaju i značaju jezičkih i vanjezičkih faktora pri izboru italijanskog kao drugog stranog jezika konsultovati Blatešić & Zagnoli (2015).

Analizirajući anketu, uvideli smo da je 76% ispitanika redovno pratilo uputstva o prelaženju gradiva koja su im pristizala na mejling liste i tako aktivno učestvovalo u asinhronoj nastavi na daljinu. Kada je reč o kvalitetu sadržaja Vodiča za samostalno prelaženje gradiva, 52% studenata bilo je veoma zadovoljno, dok na otvoreno pitanje o eventualnim dopunskim sadržajima u Vodiču veliki procenat nije ni odgovorio (69%). Studenti koji su, pak, dali odgovor na ovo pitanje naveli su da bi Vodič trebalo dopuniti dodatnim vežbama iz gramatike, audio- i video-sadržajem (naročito iz oblasti filmske i muzičke umetnosti). Uzimajući u obzir navedene rezultate, možemo pretpostaviti da je najvećem broju anketiranih studenata sadržaj Vodiča bio dovoljan, kao i da je zadovoljio osnovne potrebe za savladavanjem gradiva.

Kada je reč o sinhronoj nastavi putem digitalne platforme *Zum*, čak 81% anketiranih studenata nije imalo iskustva sa ovom platformom pre onlajn nastave. Prilikom anketiranja, studenti su mogli da ocene platformu *Zum* prema skali koju smo osmislili na sledeći način: 0 – ne znam/nemam stav, 1 – izrazito nezadovoljan, 2 – nisam zadovoljan, 3 – donekle zadovoljan, 4 – zadovoljan, 5 – veoma zadovoljan. U najvećem procentu ocenili su je korisnom – 37% ispitanika bilo je zadovoljno, 25% donekle zadovoljno, a 12% veoma zadovoljno (ovi rezultati prikazani su na Grafikonu 1). Više od polovine ukupnog broja ispitanika, čak 72% njih, preporučilo bi platformu *Zum* nekome od svojih kolega i prijatelja.

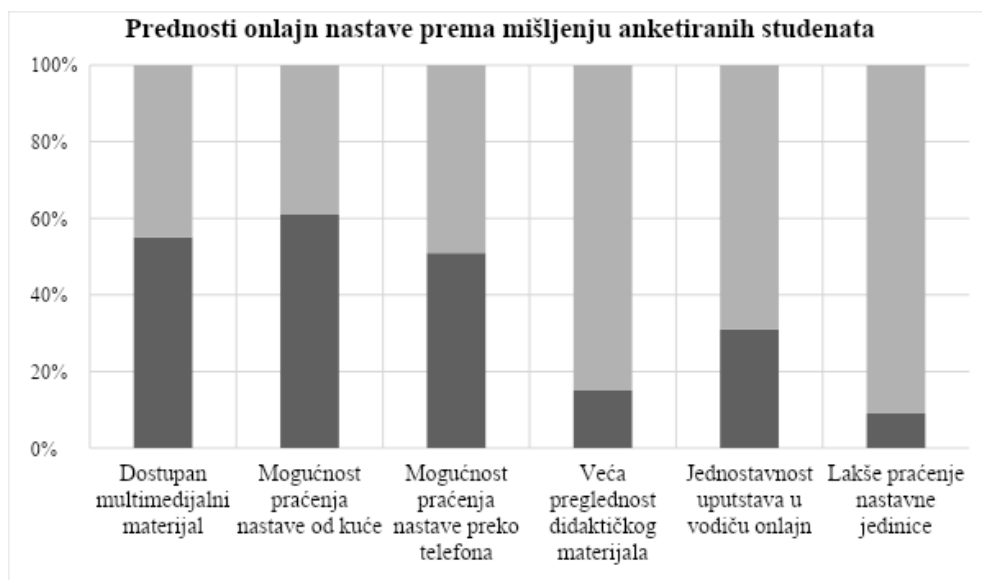
Ocena kvaliteta platforme *Zum* od strane anketiranih studenata

Grafikon 1. Ocena kvaliteta platforme *Zum* od strane anketiranih studenata

U želji da saznamo kakva su iskustva studenata u korišćenju drugih digitalnih alata, a u cilju delotvornijeg sprovođenja sinhrono nastave ubuduće, pitali smo ih da li imaju bolje iskustvo sa praćenjem nastave na daljinu preko neke druge aplikacije. Čak 81% anketiranih odgovorilo je negativno, dok su preostali ispitanici kao bolji digitalni alat naveli: *Skajp* (*Skype*), *Diskord* (*Discord*), *Gugl Mit* (*Google Meet*), *Gugl učionicu* (*Google Classroom*), *Hengauts* (*Hangouts*), *Edmodo* i *Vajber* (*Viber*).

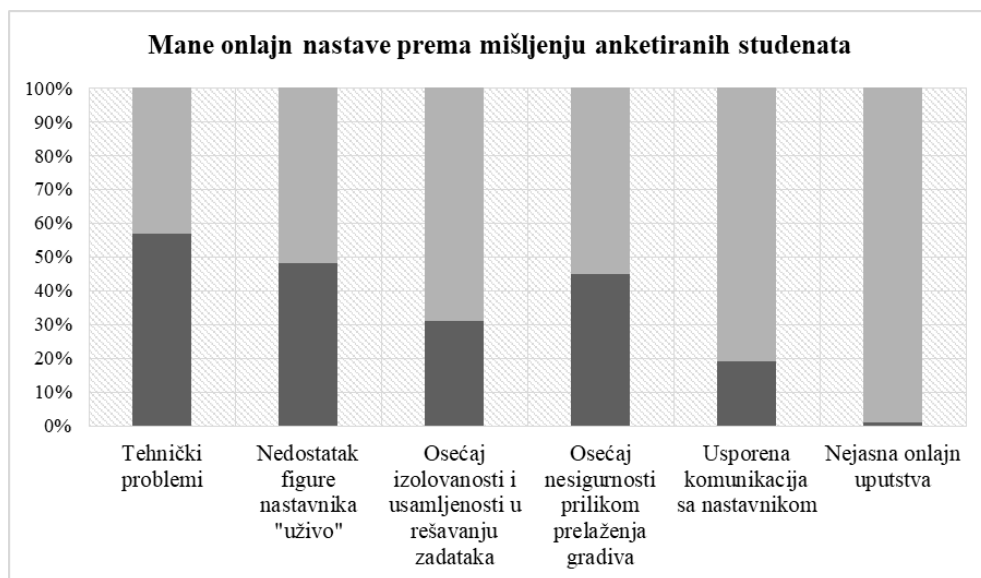
Posvetili smo značajnu pažnju analizi odgovora na kombinovana pitanja o prednostima i manama onlajn nastave. Kao najveće prednosti onlajn nastave, najviše ispitanika navelo je mogućnost praćenja nastave od kuće (61%), dostupnost multimedijalnog materijala (55%), mogućnost praćenja nastave preko telefona i sa bilo kog drugog mesta (51%), te jednostavnost uputstava u Vodiču za samostalno prelaženje gradiva (31%). Manji broj anketiranih smatra da su benefiti onlajn nastave veća preglednost didaktičkog materijala (15%) i lakše praćenje nastavnih jedinica (9%). Samo 1% ispitanih dalo je sopstveni odgovor na zadato pitanje iz ankete, te smatra da onlajn nastava nema nikakvih prednosti. Stavovi studenata o prednostima onlajn nastave objedinjeni su i prikazani na Grafikonu 2.

Grafikon 2. Prednosti onlajn nastave prema mišljenju anketiranih studenata

Kada je reč o nedostacima onlajn nastave, 57% anketiranih studenata navodi tehničke probleme, kao što su: spor kućni internet, nemogućnost konekcije u

kućnim uslovima¹⁶, prekidanje veze, nedovoljna opremljenost (loša kamera, slab mikrofonski i loš zvuk). Veliki broj ispitanika (48%) kao jednu od mana onlajn nastave navodi i nedostatak figure nastavnika “uživo”, dok njih 31% priznaje da su se osećali izolovano i usamljeno u rešavanju zadataka. Čak 45% studenata se osećalo nesigurno prilikom prelaženja gradiva tokom vanrednog stanja, dok je 19% njih navelo da su imali usporenu komunikaciju sa nastavnikom. S druge strane, visoki procenat ispitanika (79%) potvrdio je da se komunikacija sa nastavnikom, tokom perioda u kojem se održavala nastava na daljinu, odvijala u skladu sa njihovim potrebama. Samo 1% ispitanika navodi da su im uputstva o onlajn nastavi bila nejasna. Kada je reč o slobodnim odgovorima studenata, isti procenat je kao manu istakao ometanje od strane članova porodice u procesu učenja, što upućuje na raznolikost uslova u kojima studenti žive i u kojima su pratili nastavu na daljinu. Nedostaci onlajn nastave prema mišljenju anketiranih studenata prikazani su na Grafikonu 3.

Grafikon 3. *Mane onlajn nastave prema mišljenju anketiranih studenata*

¹⁶ Skoro polovina učesnika ankete (46%) ističe da je ponekad imala problema sa internet konekcijom.

6. Zaključak

Suočeni sa novim zdravstvenim i sociološkim prilikama na globalnom nivou, našli smo se pred velikim izazovom pošto novi vid nastave nije proistekao iz potrebe za unapređivanjem učenja italijanskog kao stranog jezika niti iz potrebe za modernijom i bržom komunikacijom između nastavnika i studenata. U istorijskom trenutku u kom je došlo do značajnih promena u svim sferama života, odgovornost postaje najvažniji element naše svakodnevice – u tom smislu, uloga studenta bila je da pokaže veću odgovornost, ali i inicijativu i samostalnost u nastavnom procesu na daljinu. Isto tako, nastavnikova odgovornost postala je veća jer je, pored pripreme i organizacije nastave na daljinu, nastojao da doprinese i senzibilizaciji studenata na nesvakidašnje okolnosti.

Rezultati istraživanja sprovedenog među studentima prve godine učenja italijanskog kao stranog jezika po izboru na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu pokazuju veliku razliku u broju studenata koji su redovno pohađali onlajn nastavu i onih koji su redovno pratili konvencionalnu nastavu na Fakultetu (pre uvođenja vanrednog stanja). Razlog ove diskrepancije mogao bi da bude nagli prelazak na onlajn nastavu, ali i vanredni uslovi u kojima se nastava odvijala. Kada je, pak, reč o nastavi na daljinu, primećuje se disbalans između broja studenata koji je pratio asinhronu nastavu na daljinu u odnosu na studente koji su pratili sinhronu nastavu. Na osnovu ovakvih rezultata zaključujemo da je proces adaptacije studenata na novi vid nastave tokom vanrednog stanja bio neujednačen. Uprkos razlozima koje su studenti u anketi naveli kao mane onlajn nastave (nedostatak tehničkih mogućnosti, osećaj nesigurnosti i neprilagođenosti na datu situaciju), veći broj studenata prepoznao je dobre strane nastave na daljinu, te se u analizi ankete uočava visok procenat onih koji su bili izuzetno zadovoljni komunikacijom sa nastavnikom, vodičima za samostalno prelaženje gradiva i korišćenom digitalnom platformom.

Na osnovu zaključaka iz ovog istraživanja predlažemo prilagođavanje konvencionalne nastave modernim tehnologijama. Zbog svojih mnogobrojnih opcija korisnih za onlajn nastavu, platforma *Zum* se pokazala kao dobar alat koji bi mogao da uđe u uži izbor za nastavu na daljinu i dopunski element u tradicionalnoj nastavi. Izvođenje ovakve, hibridne nastave italijanskog jezika podrazumevalo bi dodatni razvoj digitalnih kompetencija kod nastavnika i studenata. Kako bi implementiranje modernih tehnologija u nastavi italijanskog kao stranog jezika bilo što delotvornije, predlažemo unapređivanje konvencionalne nastave elementima sinhrono i asinhrono nastave, kao što su onlajn časovi konverzacije,

onlajn časovi u manjim grupama, dodatni digitalni didaktički materijal i konsultacije sa nastavnikom preko odabrane aplikacije.

LITERATURA

- Blatešić, A. & Guglielmi, L. (2010). Primena teletandem metoda u univerzitetskom kontekstu između srbofona i italoфона. *Metodički vidici*, 1: 81–89.
- Blatešić, A. & Zagnoli, M. (2015). Uticaj i značaj jezičkih i vanjezičkih faktora pri izboru italijanskog kao drugog stranog jezika. U: *Strani jezici na Filozofskom fakultetu: primenjenolingvistička istraživanja* (ur. Biljana Radić Bojanić). Novi Sad: Filozofski fakultet, 127–150.
- Bawarith, R., Basuhail, A., Fattouh, A. & Gamalel-Din S. (2017). E-exam Cheating Detection System. *International Journal of Advance Computer Science and Applications*. Preuzeto 24. septembra 2020. sa: https://www.researchgate.net/publication/316615182_E-exam_Cheating_Detection_System
- Capaldo, N. & Rondanini, L. (2018). *Insegnare domani – Avvertenze Generali*. Trento: Erickson.
- Dorović, D. (2014). Specifičnosti nastave italijanskog jezika za studente društvenih i humanističkih nauka na Filozofskom fakultetu u Beogradu. U: *Jezici u obrazovanju i jezičke obrazovne politike* (ur. J. Filipović & O. Duribaba). Beograd: Filološki fakultet, 249–267.
- Gonzales-Vera, P. (2016). The e-generation: the use of tecnology for foreign language learning. In: *New perspectives on teaching and working with languages in the digital era* (Eds. A. Pareja-Lora, C. Calle-Martínez & P. Rodríguez-Arancón), 51–61.
- Preuzeto 29. juna 2020. sa: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED565799.pdf>
- Kaplan, M. & Haenlein, M. (2016). Higher education and the digital revolution: About MOOCs, SPOCs, social media, and the Cookie Monster. *Business Horizons*, 59, Issue 4. Preuzeto 10. juna 2020. sa: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S000768131630009X>
- Lyddon, P. & Sydorenko, T. (2008). *Assessing distance language learning*. Preuzeto 24. juna 2020. sa: https://www.academia.edu/1616892/Assessing_Distance_Language_Learning
- Recalcato, M. (2020, Novembar 23). *Il cenacolo intellettuale*. Preuzeto 2. decembra 2020. sa: <https://ilcenacolointellettuale.blogspot.com>

- Ristić, M. & Mandić, D. (2018). *Obrazovanje na daljinu*. Beograd: Učiteljski fakultet.
- Salant, P. & Dillman, D. A. (1994). *How to conduct your own survey*. New York, NY: John Wiley & Sons.
- Vučo, J. (2009). *Kako se učio jezik: pregled u istoriju glotodidaktike od prapočetaka do Drugog svetskog rata*. Beograd: Filološki fakultet.

Prilog 1 – Anketa

ANKETA ZA STUDENTE ITALIJANSKOG KAO IZBORNOG JEZIKA

Poštovani studenti,

Molimo vas da u cilju vrednovanja nastavnog procesa koji se u prethodnom periodu odvijao elektronskim putem, popunite upitnik koji je pred vama. Upitnik je anoniman i služiće za analizu pojedinih aspekata nastavnog procesa i nastavničkih kompetencija u podučavanju korišćenjem isključivo modernih tehnologija. Kako bismo sagledali vaše mišljenje i želje, molimo vas da odgovorite na sledeća pitanja.

1. Navedite vaš pol.
  - ☐ ženski
  - ☐ muški
2. Navedite godinu u kojoj ste se upisali na studije i naziv odseka.
_____
3. Da li ste se u ovoj akademskoj godini (2019/20) prvi put susreli sa učenjem italijanskog jezika?
  - ☐ Da
  - ☐ Ne
4. Da li ste redovno pohađali nastavu pre uvođenja vanrednog stanja zbog pandemije koronavirusa?
  - ☐ Da
  - ☐ Ne
  - ☐ Uglavnom
5. Da li ste redovno pohađali onlajn nastavu tokom vanrednog stanja?
  - ☐ Da
  - ☐ Ne
  - ☐ Uglavnom
6. Kada je nastava počela da se odvija elektronskim putem, da li ste imali problema sa internet konekcijom?
  - ☐ Da
  - ☐ Ne
  - ☐ Ponekad

7. Da li ste redovno pratili uputstva o prelaženju gradiva koja su vam pristizala na imejl?
- ☐ Da
  - ☐ Ne
  - ☐ Uglavnom
8. Da li ste pre onlajn nastave imali iskustva sa aplikacijom *Zum (Zoom)*?
- ☐ Da
  - ☐ Ne
9. Ocenite kvalitet aplikacije *Zum (Zoom)* preko koje ste sa nastavnikom prelazili gradivo.
- ☐ 0 – ne znam/nemam stav
  - ☐ 1 – izrazito nezadovoljan
  - ☐ 2 – nisam zadovoljan
  - ☐ 3 – donekle zadovoljan
  - ☐ 4 – zadovoljan
  - ☐ 5 – veoma zadovoljan
10. Da li biste nekome od kolega ili prijatelja preporučili *Zum (Zoom)* aplikaciju?
- ☐ Da
  - ☐ Ne
11. Da li imate bolje iskustvo sa praćenjem nastave preko nego druge aplikacije?
- ☐ Da – navedite koja je aplikacija u pitanju _____
  - ☐ Ne
12. Ocenite kvalitet sadržaja Vodiča za samostalno prelaženje gradiva.
- ☐ 0 – ne znam/nemam stav
  - ☐ 1 – izrazito nezadovoljan
  - ☐ 2 – nisam zadovoljan
  - ☐ 3 – donekle zadovoljan
  - ☐ 4 – zadovoljan
  - ☐ 5 – veoma zadovoljan
13. Navedite koji sadržaji bi trebalo da budu uključeni u Vodič za samostalan rad.
- _____
14. U kojoj meri su okolnosti u kojima se odvijala onlajn nastava imale uticaja na vaše savladavanje gradiva?
- ☐ Delimično

- ☐ U potpunosti
- ☐ Nimalo

15. Da li se onlajn komunikacija sa nastavnikom odvijala u skladu sa vašim potrebama?

- ☐ Da
- ☐ Ne
- ☐ Delimično

16. Šta mislite o onlajn testiranju?

- ☐ 0 – ne znam/nemam stav
- ☐ 1 – izrazito nezadovoljan
- ☐ 2 – nisam zadovoljan
- ☐ 3 – donekle zadovoljan
- ☐ 4 – zadovoljan
- ☐ 5 – veoma zadovoljan

17. Na osnovu vašeg iskustva navedite prednosti onlajn nastave.

- ☐ dostupan multimedijalni materijal
- ☐ mogućnost praćenja nastave od kuće
- ☐ mogućnost praćenja nastave preko telefona i sa bilo kog mesta
- ☐ veća preglednost didaktičkog materijala
- ☐ jednostavnost uputstava u Vodiču onlajn
- ☐ lakše praćenje nastavne jedinice
- ☐ ostalo _____

18. Na osnovu vašeg iskustva navedite mane onlajn nastave.

- ☐ tehnički problemi (spor kućni internet; nemogućnost konekcije u kućnim uslovima; često pucanje veze; slab mikrofonski i loš zvuk)
- ☐ nedostatak figure nastavnika “uživo”
- ☐ osećaj izolovanosti i usamljenosti u rešavanju zadataka
- ☐ osećaj nesigurnosti prilikom prelaženja gradiva
- ☐ nejasna onlajn uputstva
- ☐ usporena komunikacija sa nastavnikom
- ☐ ostalo _____

INSEGNAMENTO DELL'ITALIANO COME LINGUA A SCELTA ATTRAVERSO LA PIATTAFORMA DIGITALE *Zoom* E ALTRE FORME DI COMUNICAZIONE A DISTANZA

L'uso delle tecnologie moderne e degli strumenti digitali per scopi didattici è diventato un elemento aggiuntivo inevitabile nell'insegnamento convenzionale, così come nell'apprendimento delle lingue straniere. Dato che l'oggetto di questo articolo è l'insegnamento dell'italiano come lingua a scelta attraverso la piattaforma digitale *Zoom* in combinazione con altre forme di comunicazione a distanza, abbiamo mostrato come gli elementi del metodo tradizionale e dell'approccio comunicativo, che usiamo normalmente nell'insegnamento, sono stati adattati al continuo processo di insegnamento tramite la piattaforma *Zoom* durante la situazione di emergenza proclamata a causa del coronavirus. Nel quadro teorico di questo articolo, abbiamo analizzato l'applicazione delle tecnologie digitali nell'insegnamento delle lingue straniere e vari aspetti dell'insegnamento a distanza attraverso l'apprendimento sincrono e asincrono. Nel quadro pratico di questo articolo abbiamo esaminato i risultati ottenuti dal sondaggio condotto su un campione di studenti di italiano (livello A1) presso la Facoltà di Lettere e Filosofia di Novi Sad. L'indagine è stata svolta allo scopo di valutare l'efficacia della piattaforma *Zoom* e di altri strumenti digitali nonché la loro futura utilizzabilità come parte integrante delle lezioni di italiano in presenza. L'obiettivo della nostra ricerca è migliorare l'apprendimento e l'acquisizione della lingua italiana come lingua straniera in un contesto digitale soddisfacendo le esigenze formative degli studenti.

Parole chiave: insegnamento di lingua straniera, italiano come lingua straniera, apprendimento a distanza, uso di piattaforma *Zoom*, apprendimento sincrono e asincrono, pandemia di coronavirus.